

PATIKRINIMO PROCESINIAI IR KRIMINALISTINIAI ASPEKTAI

**Prof. habil. dr. Samuelis Kuklianskis
Ryšardas Burda**

Kriminalistikos katedra, Lietuvos teisės akademija, Ateities g. 20, 2057 Vilnius
Telefonas 71 46 11

Spaudai pateikta 1998 m. lapkričio 5 d.

S a n t r a u k a

Nuolatinio baudžiamojo proceso teisės aktų keitimo padariniai yra ir teigiami, ir neigiami. Vienas iš neigiamų pakeistų baudžiamojo proceso normų padarinių yra tai, kad pakitimai nesuderinti ne tik su įvairių įstatymų normomis, bet ir su pačio baudžiamojo proceso normomis. Tai taip pat sukelia kriminalistinio pobūdžio sunkumų. Viena iš tokių teisės normų yra 1994 m. į Lietuvos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 206¹ str. įtrauktas “patikrinimas”. Ši norma konkuruoja su Policijos įstatymo 37 str. ir kai kuriais baudžiamojo proceso kodekso straipsniais.

Šiame straipsnyje mes stengsimės atlikti ne tik “patikrinimo” gnoseologinius tyrimus, bet ir pateikti šio procesinio veiksmo atlikimo kriminalistinę taktiką.

Patikrinimą dažniausiai atlieka ekonominės ir mokesčių policijų pareigūnai, mokesčių inspekcijos ir kitų teisėsaugos institucijų darbuotojai, todėl jiems yra aktualios šio procesinio veiksmo atlikimo rekomendacijos.

Patikrinimas, reglamentuotas BPK 84¹ ir 206¹ str., pagrįstai kelia daugelį klausimų, kurie iki šiol teisinėje literatūroje nėra išnagrinėti: visų pirma tai liečia patikrinimo procesinės esmės ir su juo konkuruojančių straipsnių problemas; antra, Policijos įstatymo įtraukimo į Baudžiamąjį kodeksą pagrįstumą, ar šiuo straipsniu nenustatomi du procesiniai standartai.

Trumpai paliesime, kokie yra patikrinimo teisiniai pagrindai, kokios institucijos turi teisę ar privalo atlikti patikrinimą, kokia turėtų būti patikrinimo atlikimo taktika. Šiuos ir kitus su patikrinimu susijusius klausimus ir stengsimės išnagrinėti šiame straipsnyje.

Žodis “patikrinimas” dažnai vartojamas ne tik teisėje, ekonomikoje, bet ir privačiame žmonių gyvenime. Todėl “patikrinimą” galima aiškinti buitine, lingvistine, teisine bei kriminalistine prasme.

Pradėsime nuo “patikrinimo” etimologinės kilmės. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas pateikia dvi žodžio “patikrinti” reikšmes: 1. pažiūrėti tikrumo, teisingumo, pakontroliuoti; 2. nustatyti kokybę, būklę [1, 525]. Pažiūrėti tikrumo, t.y. ar yra “tikras – koks yra pagal prigimtį”. Tikrinti – žiūrėti tikrumo, kontroliuoti, aiškinti [1, 844]. S. Ožegovo žodyne pateikiama dar viena patikrinimo (rus. *проверка*) reikšmė: atlikti bandymus ką nors išaiškinant [2, 538].

Taigi žodis “patikrinimas” reiškia:

- žiūrėti tikrumo, teisingumo (*patikrinti dokumentus, kasą, sandėlius, butus ir pan.*);
- kontrolės veiksmą (*patikrinti keleivių važiavimo bilietus, patikrinti parodymus vietoje ir pan.*);
- kokybės, būklės nustatymą (*patikrinti mokinio rašomąjį darbą, atlikti apžiūrą, kratą ir pan.*);
- bandymų atlikimą ką nors išaiškinant (*patikrinti mechanizmo darbą, atlikti eksperimentą*).

Atsižvelgiant į šiuos aiškinimus, galima būtų pasiūlyti bendrą patikrinimo sąvoką. Taigi plačiąja prasme patikrinimas – tai tiesioginis, akivaizdus kokio nors reiškinių, dalyko ir jo būklės nustatymas, suvokimas, analizė bei įvertinimas, taip pat išaiškinimas, kaip jis atitinka objektyvias žinias ir galiojančias nuostatas¹.

Atliekami įvairių valstybės sferų patikrinimai: ekonomikos, valstybės valdymo, kariuomenės, teisėsaugos, socialinės sferos ir kitų. Atsižvelgiant į veiklos rūšį, jas reguliuojančių norminių aktų patikrinimai išvardijami įvairiai:

1. Inventorizacija – tai “yra būdas faktiškiems turto likučiams **nustatyti** (čia ir kitur paryškinta autorių) ir jiems palyginti su apskaitos rodikliais” [3, 24].
2. Auditas – tai įmonės, įstaigos ar organizacijos ūkinės-komercinės veiklos, jos apskaitos, finansinės atskaitomybės oficialus patikrinimas ir įvertinimas [4, 11].
3. Revizija – tai įmonės, organizacijos ar įstaigos finansinės-ūkinės veiklos visapusiškas ir išsamus ištyrimas norint patikrinti veiklos teisėtumą, teisingumą ir pagrįstumą [5, 104].

Patikrinimas – policijos kvotos organų atliktas įstaigų bei organizacijų, taip pat piliečių ūkinės-finansinės veiklos patikrinimas (BPK 206¹ str.).

Kriminalistiniu požiūriu krata, apžiūra, tardymo eksperimentas, parodymų patikrinimas vietoje taip pat yra tam tikras patikrinimas. “Turėdamas pakankamą pagrindą manyti, kad kurioje nors patalpoje ar kitokioje vietoje arba pas kurį nors asmenį yra nusikaltimo įrankiai, nusikalstamu būdu gauti ar įgyti daiktai bei vertybės, taip pat kiti daiktai ar dokumentai, galintys turėti reikšmės bylai, tardytojas jiems **surasti ir paimti** daro kratą” (BPK 188 str.). “Siekdamas **rasti** nusikaltimo pėdsakus ir kitus daiktinius įrodymus, išaiškinti įvykio situaciją, taip pat kitas aplinkybes, turinčias reikšmės bylai, tardytojas daro įvykio vietas, vietovės, patalpų, daiktų ir dokumentų apžiūrą” (BPK 199 str.). Apžiūra, kaip savarankiškas tyrimo metodas, apibūdinama: tiesioginiu suvokimu, organoleptiniu ir instrumentiniu tyrimu bei analitine veikla [6, 25]. Patikrinimui būdingas ir tiesioginis suvokimas, ir analitinė veikla. Iš esmės atlikti kratą ar apžiūrą, nepatikrinus patalpų ar vietovės (tas pats pasakytina apie kitus objektus), yra neįmanoma.

Kituose straipsniuose tiesiogiai nurodomas tikslas – patikrinti. “Kad patikrintų ir patikslintų duomenis, turinčius reikšmės bylai, tardytojas turi teisę padaryti tardymo eksperimentą, atkurdamas tam tikro įvykio veiksmus, situaciją ar kitokias aplinkybes ir atlikdamas reikiamus bandomuosius veiksmus” (BPK 204 str.). “Prireikus patikrinti ar patikslinti įtariamojo, kaltinamojo, nukentėjusiojo ar liudytojo parodymus, kiek liečia įvykio vietą arba situaciją, jo dalyvių veiksmus ar kitas aplinkybes, kurios turi reikšmės bylai, tardytojas gali atvykti su asmeniu, kurio parodymai patikrinami ar patikslinami, į šio asmens nurodytą vietą ir sugretinti tikrinamuosius parodymus su faktinėmis aplinkybėmis vietoje” (BPK 205 str.).

I. Patikrinimo procesiniai aspektai

Dabar į teisinį leksikoną įtraukta sąvoka “patikrinimas”. Todėl kyla klausimas, kaip suprasti 1991 m. į BPK įtrauktus straipsnius “Patikrinimo aktas” ir “Patikrinimas”.

BPK tiesiogiai su patikrinimu susijusios nuostatos yra dviejuose straipsniuose – 84¹ str. ir 206¹ str.

841 straipsnis. Patikrinimo aktas.

Patikrinimas atliekamas tais atvejais, kai pagal Lietuvos Respublikos policijos įstatymo 37 str. reikia patikrinti įmonių, įstaigų bei organizacijų, taip pat asmenų ūkinę-finansinę veiklą. Atlikus patikrinimą surašomas patikrinimo aktas.

206¹ straipsnis. Patikrinimo darymas².

Prireikus nustatyti duomenis, turinčius reikšmės nusikaltimo aplinkybėms nustatyti, kvotos organo pareigūnas pagal Lietuvos Respublikos policijos įstatymo 37 str. gali patikrinti įmonių, įstaigų bei organizacijų, taip pat asmenų ūkinę-finansinę veiklą.

¹ Autoriai nemano, kad jų suformuluota patikrinimo sąvoka nėra ginčytina arba dėl jos negali kilti diskusijų.

² Iki 1991 m. gruodžio 10 d. įstatymo Nr. I-2078 įsigaliojimo 1992 m. sausio 1 d. pavadinimu “Patikrinimas” buvo vadintas BPK 202 str. Jis dabar vadinamas “Asmens apžiūra”.

Atliekant patikrinimą turi dalyvauti tikrinamos įmonės, įstaigos bei organizacijos atstovas, taip pat tikrinamas asmuo.

Atlikus patikrinimą kvotos organo pareigūnas surašo patikrinimo aktą. Su patikrinimo aktu supažindinamas asmuo, kurio veikla tikrinama.

Pradedant nagrinėti patikrinimą, numatytą BPK, verta atkreipti dėmesį į tai, kad baudžiamojo proceso įstatymas tiesiogiai nenustato jo atlikimo tvarkos, o nukreipia mus į kitą norminį aktą – Policijos įstatymo 37 straipsnį¹.

Matyti, kad BPK 206¹ str. nuoroda į Policijos įstatymo 37 str. liečia ne visus Policijos įstatyme nurodytus punktus, o tik tuos, kurie reglamentuoja įmonių, įstaigų, organizacijų bei asmenų ūkinę-finansinę veiklą. Tačiau įstatymų leidėjas turėtų konkretizuoti, priešingu atveju neišvengiama įstatymų kolizijų.

Antra, abiejuose įstatymuose supainiotas ne tik policijai suteiktų galių turinys, bet ir jų pavadinimai. Tai ypač parodo Policijos įstatymo 37 str. 3 p. papunkčių analizė.

1) Iš esmės sutikdami, kad policijos pareigūnas turėtų turėti teisę tikrinti įstaigų bei organizacijų ūkinę-finansinę ir kitokią veiklą, abejojame dėl teisės tikrinti gamybinės, administracinės ir kitas, taip pat užplombuotas patalpas teisėtumo. Savo turiniu patalpų tikrinimas kai kuriais savo elementais atitinka krata arba apžiūrą. Šių veiksmų atlikimo tvarką griežtai reglamentuoja BPK. BPK 199-202, 203 str. nustato apžiūros darymo tvarką, BPK 188-194 str. nustato kratos ir poėmio atlikimo tvarką, o kratai atlikti nustatytas ypatingas pagrindas – šis veiksmas turi būti sankcionuotas. Abejonių kilo todėl, kad Policijos įstatyme nurodytų veiksmų tikslas (policijos pareigūnas, tirdamas nusikaltimus ir turėdamas duomenų, kad buvo padarytas, daromas ar rengiamas nusikaltimas arba kitokio pobūdžio teisės pažeidimas... turi teisę) lygiai toks pat kaip ir baudžiamajame procese. Jei yra nusikaltimo požymių bei dingstis, policijos pareigūnai įpareigoti kelti baudžiamąją bylą ir atlikti BPK numatytus veiksmus.

2) Trečiojo punkto “b” papunktis numato teisę tikrinti institucijų bei asmenų transporto priemones, krovinius ir daiktus. Tai taip pat viena iš kratos rūšių – transporto priemonių krata (kriminalistinis kratos rūšių skirstymas) arba transporto priemonių apžiūra, kurių tvarką, kaip ir įvykio vietas, vietovės, patalpų, **daiktų** ir dokumentų, tiesiogiai nustato BPK 199 ir 200 straipsniai. Be to, papunktis suformuluotas taip, kad policijos pareigūnai tiesiogiai remtis Policijos įstatymu, atlikdami šį veiksma, neturi teisės, nes yra nuoroda – “įstatymo nustatyta tvarka”. Įstatymų leidėjas, nuroydamas norminio akto rūšį, nukreipia į kitą įstatymą². Autorių nuomone, “kitas įstatymas” kol kas yra tik BPK.

3) Trečiojo punkto “c” papunktyje supainioti inventorizacijos, revizijos ir patikrinimo sąvokos. BPK 206¹ str. patikrinimu netiesiogiai, per nuorodą į kitą įstatymą, vadina invento-

¹ Lietuvos Respublikos policijos įstatymo 37 str. Policijos pareigūnų teisės atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus (1997 m. liepos 1 d. Lietuvos Respublikos policijos įstatymo 12, 13, 37, 50 str. pakeitimo ir papildymo 163, 164, 165, 212, 392 str. įstatymo Nr. VIII-356 redakcija. – Valstybės žinios. 1997. Nr. 69-1734).

Policijos pareigūnas, tirdamas nusikaltimus, turi teisę:

- 1) tikrinti pareiškimus ir pranešimus apie rengiamus ir padarytus nusikaltimus;
- 2) nustatyta tvarka sulaukyti ir suimti asmenis, įtariamus padarius nusikaltimą;
- 3) turėdamas duomenų, kad buvo padarytas, daromas ar rengiamas nusikaltimas arba kitokio pobūdžio teisės pažeidimas:

- a) tikrinti visų rūšių įmonių, įstaigų bei organizacijų ūkinę-finansinę ir kitokią veiklą, materialinių vertybių, prekių saugojimo būklę, jų įgijimo, gamybos, naudojimo ir realizavimo teisėtumą, gamybinės, administracinės ir kitas, taip pat ir užplombuotas patalpas;

- b) įstatymo nustatyta tvarka tikrinti į įmones, įstaigas, organizacijas įvažiuojantį ir išvažiuojantį transportą, asmeninėse bei valstybinėse transporto priemonėse esančius krovinius ir daiktus;

- c) skirti bei atlikti inventorizacijas, revizijas, kontrolinius matavimus ir kitus faktinius patikrinimus; suderinęs su įmonės vadovu arba savininku arba gavęs respublikinės policijos teritorinio padalinio viršininko leidimą ar Mokesčių policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos vyriausiojo komisaro, vyresniųjų komisarų ir komisarų nurodymą, sustabdyti gamybos procesą; atlikti apžiūrą, susipažinti ir paimti buhalterinės apskaitos, kadru, patikrinimų, revizijų medžiagas, kitus dokumentus, žaliavos, produkcijos, prekių pavyzdžius, kitus daiktus; reikalauti, kad būtų sutvarkyta buhalterinė apskaita;

- e) rengti pasalas ir įstatymo nustatyta tvarka atlikti transporto, piliečių bei jų asmeninio bagažo apžiūrą mobiliuose ar stacionariuose kontrolės punktuose.

² Verta patikslinti, kad kalbama ne apie Vidaus reikalų ministerijos ar Vyriausybės leidžiamus aktus, o apie Seimo priimtus įstatymus.

rizaciją ir reviziją. Tame pačiame Kodekse inventORIZACIJA ir revizija nurodomos kaip atskiri veiksmai. Revizijos atlikimo tvarką nustato BPK 206² ir 206³ straipsniai. Tame pačiame punktyje nurodyta teisė atlikti apžiūrą, paimti dokumentus, prekes ir kitus daiktus. Iš esmės policininkui suteikiama teisė atlikti BPK nurodytus veiksmus – apžiūrą, poėmį ar krata, nors nėra aiškiai nustatyta šių veiksmų atlikimo tvarka¹.

4) Verta skaitytojui pateikti, pavyzdžiui, revizijos ir patikrinimo aktų skirtumus ir panašumus (žr. lentelę).

Patikrinimo aktas (BPK 84 ¹ str.)	Revizijos aktas (BPK 84 ³ str.)
Patikrinimas atliekamas tais atvejais, kai pagal Lietuvos Respublikos policijos įstatymo 37 str. reikia patikrinti įmonių, įstaigų bei organizacijų, taip pat piliečių ūkinę-finansinę veiklą. Apie atliktą patikrinimą surašomas patikrinimo aktas.	Revizija skiriama tais atvejais, kai atliekant kvotą, parengtinį tardymą ar nagrinėjant bylą teisme, reikia specialių žinių įmonių, įstaigų bei organizacijų, taip pat fizinių asmenų ūkinę-finansinę veiklą patikrinti ir bylai reikalingiems dokumentams surinkti. Apie atliktą reviziją surašomas revizijos aktas.

Paliesime tik vieną, mūsų nuomone, svarbiausią skirtumą. Atliekant reviziją ir tikrinant ūkinę-finansinę veiklą, naudojamos specialios žinios bei keliamas papildomas uždavinys – surinkti dokumentus. Tačiau argi policininkui, kuris atlikdamas patikrinimą turi tą patį pagrindinį uždavinį kaip ir revizorius – patikrinti įmonių, įstaigų bei organizacijų, taip pat piliečių (fizinių asmenų) ūkinę-finansinę veiklą, nereikia specialių žinių? O specialios žinios nėra kasdienės žinios, tai "...žinios, įgytos išsilavinimo, specialaus studijavimo arba profesinės veiklos dėka..." [7, 30]. Taigi abiem atvejais tiems patiems uždaviniams išspręsti keliami skirtingi reikalavimai.

Be jau minėtų, yra dar vienas labai svarbus dalykas – veikiant pagal Policijos įstatymą, nebūtina laikytis sudėtingos tvarkos, nustatytos BPK. Pasirinkę paprasčiausią būdą, policininkai, atlikdami įvairaus pobūdžio veiksmus, noriai surašo tokius dokumentus kaip: radimo protokolas, poėmio aktas, paėmimo aktas (protokolas) ir pan. Atlikta panašių dokumentų analizė parodė, kad policijos pareigūnai dažnai nenurodo veiksmo atlikimo vietos, datos, laiko, dalyvavusių asmenų, teisinio šio veiksmo pagrindo (ATPK, BPK arba Policijos įstatymo straipsnių ir pan.), labai glaustai nurodomas veiksmo turinys, nėra žymos apie dokumento nuorašo įteikimą ir pan. Visa tai sudaro sąlygas pažeisti piliečių teises bei piktnaudžiauti pareigūnams.

Taip pat svarbi ir patikrinimo atlikimo stadija. Daugelį minėtų tardomųjų veiksmų galima atlikti tik iškėlus baudžiamąją bylą (įvykio vietos apžiūrą, reviziją galima atlikti iki baudžiamosios bylos iškėlimo). Kadangi patikrinimą reglamentuojančiuose BPK straipsniuose nėra nuorodos, kad patikrinimas gali būti atliekamas iki bylos iškėlimo, reikia manyti, kad patikrinimas atliekamas tik iškėlus baudžiamąją bylą. Tačiau nuoroda į Policijos įstatymą leidžia teigti kitaip – patikrinimą galima atlikti tik iki baudžiamosios bylos iškėlimo ir jį atlikti gali tik policijos pareigūnai.

Taigi kyla klausimas, ar pagrįstai į BPK įtraukta jam nebūdinga ir mažai su juo susijusi Policijos įstatymo nuostata ir, beje, kartojanti bei konkuruojanti su daugeliu BPK fundamentalių nuostatų. Šios analizės svarbiausia išvada yra tai, kad įstatymų leidėjas vienos rūšies veiklai – nusikaltimų užkardymui ir tyrimui nustato "du standartus", o to teisinėje valstybėje neturėtų būti. Kyla klausimas, ar reikalingos BPK nuostatos, reglamentuojančios patikrinimą, jeigu jame jau yra straipsniai, reglamentuojantys medžiagų patikrinimą (BPK 128 str.), revizi-

¹ Taip pat galima būtų išanalizuoti ir Policijos įstatymo 39² str. "Mokesčių policijos pareigūnų teisės vykdant valstybės finansų apsaugą".

zijos, kratos ir poëmio, apžiūros atlikimą. Tuo labiau, kad daugelį jų galima atlikti iki baudžiamosios bylos iškëlimo.

Patikrinimo subjektai ir jų atliekamų patikrinimų reikšmė

Mes nagrinësime ne visus patikrinimus ir ne visus patikrinimą atliekančius subjektus, o tik tuos, kurie susiję su nusikaltimų tyrimu.

BPK 134 str. įvardyti kvotos organai:

- 1) policija;
- 2) valstybės saugumo;
- 3) karinių dalinių bei junginių vadai ir karinių įstaigų viršininkai;
- 4) pataisos darbų įstaigų, tardymo izoliatorių, socialinės ir psichologinės reabilitacijos įstaigų viršininkai;
- 5) valstybinės priešgaisrinės apsaugos organai;
- 6) pasienio apsaugos tarnyba;
- 7) muitinių tarnyba;
- 8) tolimojo plaukiojimo jūros laivų kapitonai;
- 9) valstybės kontrolės ir mokesčių inspekcijos įstaigos.

Tačiau iš jų tik policijos kvotos organai, atlikdami kvotą ir vadovaudamiesi BPK 206¹ str., gali atlikti patikrinimą, kadangi šiame straipsnyje blanketine forma yra nuoroda į Policijos įstatymo 37 straipsnį. Visų kitų paminėtų tarnybų ir institucijų atliekami patikrinimai reglamentuojami jų veiklą reguliuojančiuose norminiuose aktuose. Bet apie jų atliekamus patikrinimus BPK neužsimenama. Kitos institucijos, paminėtos BPK 134 str., gali atlikti tikrinimus (patikrinimus), vadovaudamosi tik jų veiklą reglamentuojančiais norminiais aktais (įstatymais, nutarimais, nuostatais ir pan.), bet ne baudžiamojo proceso įstatymu.

Į klausimą, ar patikrinimas yra tardomasis veiksmas, atsakyti nėra lengva. Viena vertus, remiantis tuo, kad patikrinimą reglamentuojantis straipsnis išdėstytas BPK 18 skirsnyje "Apžiūra, patikrinimas, revizija" tarp tokių veiksmų kaip apžiūra, tardymo eksperimentas, parodymų patikrinimas vietoje, pavyzdžių lyginamajam tyrimui paėmimas, galima teigti, kad patikrinimas gali būti laikomas tardomuoju veiksmu. Tačiau BPK 206¹ str. turinys neleidžia to vienareikšmiškai teigti, kadangi jame yra nuoroda į kitą norminį aktą – Policijos įstatymo 37 straipsnį. Atsakymas į šį klausimą ypač svarbus norint išsiaiškinti, kas ir kada, vadovaujantis BPK 206¹ str., gali atlikti patikrinimą, kaip vertinti kitų institucijų atliktus patikrinimus bei kuo patikrinimas skiriasi nuo kitų panašių veiksmų.

Policijos įstatymo 37 str. nurodyta, kad patikrinimus policijos pareigūnai gali atlikti išaiškinant ir tiriant nusikaltimus. Tai yra **iki** ir **po** baudžiamosios bylos iškëlimo. Norint iškelti baudžiamąją bylą, būtina turėti ne tik dingstį, bet ir pagrindą (nusikaltimo požymius). Juos pareigūnas gali nustatyti atlikęs patikrinimą. Iškėlus baudžiamąją bylą, pareigūnas irgi gali atlikti patikrinimą tam, kad išsiaiškintų tam tikras nusikaltimo aplinkybes. Tačiau, baigus kvotą, nei tardytojas, nei prokuroras, nei teisėjas, vadovaudamiesi BPK, negali atlikti patikrinimo, nes tai gali daryti tik aiškinantis ar tiriantis nusikaltimus policijos kvotos pareigūnas. Antra vertus, tai būtų jau papildomas arba pakartotinis patikrinimas.

Specifinė yra ir patikrinimo taikymo sritis – ekonomika. Patikrinimo tikslas yra nustatyti, ar teisėta ir pagrįsta įmonės, įstaigos ar piliečio ūkinė-finansinė (ekonominė) veikla.

Apibendrinę tai, kas išdėstyta, galime vienareikšmiškai teigti, kad patikrinimas yra įmonių, įstaigų ir piliečių ūkinės-finansinės veikos **tyrimo** veiksmas. Tačiau ne kiekvieną patikrinimą galima laikyti procesiniu ar tardomuoju veiksmu.

Skirtingos institucijos atlieka įvairius patikrinimus, kurių reikšmė įrodinėjant nusikaltimus gali būti nevienoda. Tai susiję su patikrinimų įrodomąja reikšme.

BPK 74 str. "Įrodymai" teigiama, kad įrodymai – tai bet kokie faktiniai duomenys, kuriais remdamasis kvotos organas, tardytojas ir teismas įstatymo nustatyta tvarka konstatuoja pavojingos visuomenei veikos buvimą arba nebuvimą, šią veiką padariusio asmens kaltumą ir kitas aplinkybes. Šie faktiniai duomenys, kaip ir paminėti įstatyme veiksmai ir jų procesinis įforminimas, taip pat nustatomi remiantis patikrinimo aktais. Apie kokius patikrinimo aktus

minima BPK 74 straipsnyje? Sprendžiant iš greta patikrinimo akto išvardytų veiksmų bei dokumentų, tai tik tokie aktai, kurie nustatyti baudžiamojo proceso įstatyme, t.y. nustatyti BPK 2061 bei 841 straipsniuose. Tačiau tokį patikrinimą turi atlikti ir aktą surašyti tik kvotos policijos pareigūnas, vadovaudamasis ne tik BPK 206¹ str. ir 84¹ str., bet ir Policijos įstatymo 37 straipsniu.

Galima būtų daryti išvadą, kad visi kiti patikrinimo aktai, surašyti kitų institucijų pareigūnų, nėra įrodymas. Tačiau BPK 74 str. nurodyta, kad faktiniai duomenys gali būti nustatomi remiantis "ir kitokiais dokumentais". Apie juos išsamiau nurodoma BPK 94 str. 3 dalyje: "Įrodymai byloje gali būti nustatomi taip pat ir iš kitokių dokumentų, jeigu įmonių, įstaigų, organizacijų, pareigūnų ir piliečių patvirtintos ar išdėstytos juose aplinkybės turi reikšmės baudžiamajai bylai". Remiantis J. Rinkevičiaus pateikta įrodymų klasifikacija, tokių patikrinimų aktus galima priskirti trečiajai asmeninių įrodymų grupei –kitokie dokumentai, kuriuose koks nors asmuo (arba institucija – *aut.*) išdėsto jam žinomus faktinius duomenis [8, 18].

Ar kitos institucijos, turinčios teisę atlikti kvotą, turi teisę atlikti procesinį patikrinimą? BPK 135 str. 1 d. nustatyta, kad kvotos organas, jei yra nusikaltimo, kurį tiriant būtina atlikti parengtinį tardymą, požymių, iškelia baudžiamąją bylą ir atlieka tardomuosius veiksmus (jie BPK straipsnyje išvardyti), tarp kurių paminėtas ir patikrinimas. Įstatymas numato dviejų rūšių patikrinimus: parodymų patikrinimą vietoje ir patikrinimą. Kadangi BPK 206¹ str. yra nuoroda į Policijos įstatymą, BPK 134 str. 2-9 p. išvardyti kvotos organai turi teisę tik patikrinti parodymus vietoje ir tik tada, kai bus iškelta baudžiamoji byla. Peršasi išvada, kad kiti kvotos organai negali atlikti BPK 2061 str. numatyto patikrinimo.

Ar gali institucija, neturinti teisės atlikti procesinio patikrinimo, atlikti neprocesinį patikrinimą? Į šį klausimą galima būtų atsakyti teigiamai, bet būtinos keletas sąlygų.

Pirma, patikrinimas turi būti atliktas arba bent pradėtas iki baudžiamosios bylos iškėlimo.

Antra, patikrinimas turi būti atliekamas vadovaujantis šios institucijos darbą reguliuojančiais norminiais aktais.

Trečia, iškelus baudžiamąją bylą nusikaltimo aplinkybės gali būti nustatinėjamos ir kitais būdais: skiriama revizija, ekspertizė, prašoma specialisto išvados.

II. Patikrinimo kriminalistiniai aspektai

Tikrinimo rūšys

Taigi, negalėdami vienareikšmiškai pripažinti patikrinimo tardomuoju veiksmu, bet remdamiesi tuo, kad toks veiksmas reglamentuotas BPK, manome, kad turėtų būti parengta jo atlikimo taktika. Atsižvelgiant į patikrinimų norminį reguliavimą, tikrinamus objektus, patikrinimą atliekančius asmenis, patikrinimo reikšmę tiriant nusikaltimus bei tikrinimo veiksmų pobūdį, patikrinimus galima suskirstyti:

1. Pagal patikrinimus atliekančius subjektus:
 - 1.1. policijos pareigūnas – kvotos organo pareigūnas, tiriantis nusikaltimą;
 - 1.2. revizorius – pagal teisėsaugos ir kitų institucijų gautus pavedimus;
 - 1.3. auditorius – pagal sutartį su įmone, įstaiga, organizacija arba institucija;
 - 1.4. mokesčių administratorius – vykdydamas savo pareigas pagal Mokesčių administravimo įstatymą;
 - 1.5. valstybės kontrolierius – vykdydamas savo pareigas pagal Valstybės kontrolės įstatymą;
 - 1.6. laikinieji tikrintojai – įmonių, įstaigų vadovų paskirti asmenys atlikti vidinį tikrinimą;
 - 1.7. kiti asmenys (įvairius tyrimus atliekantys mokslininkai ir pan.).
2. Pagal tikrinamus dalykus:
 - 2.1. Materialūs objektai:
 - 2.1.1. gyvi objektai:
 - 2.1.1.1. žmonės – kai tikrinama jų sveikata, kūno, psichikos būklė;
 - 2.1.1.2. gyvūnija ir augmenija – kai tikrinama gyvūno sveikata, augalų būklė ir pan.;
 - 2.1.2. negyvi objektai:
 - 2.1.2.1. vertybės (daiktai);
 - 2.1.2.2. pinigai;
 - 2.1.2.3. dokumentai;
 - 2.1.2.4. transporto priemonės;
 - 2.1.2.5. patalpos;
 - 2.1.2.6. kiti objektai.
 - 2.2. Idealieji objektai – žinios užfiksuotos įvairiose laikmenose.
 - 2.2.1. piliečių paaiškinimai;
 - 2.2.2. asmenų parodymai.
 - 2.3. Žmonių ir įmonių veikla:
 - 2.3.1. finansinė veikla;
 - 2.3.2. ūkinė veikla;
 - 2.3.3. ūkinė-finansinė veikla;
 - 2.3.4. administracinė-valdymo veikla.
3. Pagal eiliškumą:
 - 3.1. Pirminis:
 - 3.1.1. pažintinis – turintis tikslą tik susipažinti su įmonės veikla;
 - 3.1.2. išsamus – apimantis visas įmonės veiklos sritis;
 - 3.2. Papildomas – pirminio patikrinimo metu netirtų objektų ir veiklos tikrinimas.
 - 3.3. Pakartotinis – iš naujo toje pačioje įmonėje, įstaigoje atliekamas tų pačių objektų ir veiklos patikrinimas.
4. Pagal teisinį reguliavimą:
 - 4.1. Procesinis – patikrinimas, nustatytas baudžiamojo proceso įstatymo.
 - 4.1.1. nustatytas BPK 206¹ str. (Policijos įstatymo 37 str.);
 - 4.1.2. parodymų patikrinimas vietoje;
 - 4.2. Neprocesinis:
 - 4.2.1. nustatytas kituose norminiuose aktuose (įstatyme, Vyriausybės nutarimuose, atskirų ministerijų aktuose). Tai mokesčių administratoriaus, valstybės

- kontrolieriaus, Revizijų departamento prie Finansų ministerijos revizoriaus ir kitų subjektų atliekami patikrinimai;
- 4.2.2. nenustatytas norminiuose aktuose. Tokio patikrinimo pavyzdys gali būti įmonės sutartis dėl išorinio ar vidinio audito atlikimo;
- 4.2.3. nustatytas vadovo aktu (įsakymu, nurodymu, potvarkiu) įmonių, įstaigų padalinių vidinis patikrinimas.

5. Pagal laiką:

- 5.1. trumpalaikis – patikrinimas, trunkantis ne ilgiau kaip įmonės darbo diena (paprastai toks patikrinimas trunka nuo pusvalandžio iki kelių valandų);
- 5.2. ilgalaikis – patikrinimas, trunkantis nuo kelių dienų iki savaičių.

6. Pagal vietą:

- 6.1. įmonėje, įstaigoje, pas asmenį.
- 6.2. tikrintojo darbo vietoje. Dokumentai ar kiti tikrinimo objektai, gauti iš tikrinamos įmonės ar tikrinamo asmens, ištiriami tikrintojo darbo vietoje (tyrėjo, revizoriaus, mokesčių inspektoriaus darbo kabinete).

Patikrinimo atlikimo taktikos klausimu dar nebuvo rašyta. Tačiau ne be pagrindo mes galėtume taikyti analogijos būdą. Tarpukario Lietuvoje patikrinimo taktika buvo aiškinama kartu su apžiūros taktika. “Nusikaltimams kelti ir tirti vadovėlyje” rašoma “Apžiūrėjimą ir patikrinimą policijos tarnautojai daro patys ar su žinovais (ekspertais)...” [9, 41]. 1933 m. Baudžiamojo proceso įstatymo komentaruose patikrinimas minimas kaip veiksmas, kurio metu tikrinami jau atlikti veiksmai. Pavyzdžiui, BPK 107 str. nustato anksčiau atlikto apžiūrėjimo patikrinimą, lygiai taip pat ir tiriant bylą teisme tardymo metu BPĮ 688 str. buvo numatyta galimybė **patikrinti** ankstesnį nekokybiškai atliktą apžiūrėjimą (dabartiniu laiku tai būtų papildoma arba pakartotinė apžiūra, bet ne patikrinimas) [10, 99-100, 432-433].

Patikrinimas savo turiniu labai panašus į daugelį tardomųjų veiksmų:

- a. Į apžiūrą jis panašus tuo, kad kaip ir apžiūros metu tikrinant įmonę apžiūrinėjamos įvairios administracinės ir gamybinės, prekybos ir prekių saugojimo patalpos bei teritorija. Atlikdamas patikrinimą, tyrėjas tiesiogiai ir akivaizdžiai suvokia aplinką, joje esančius objektus, reiškinius. Atskirais atvejais jis gali paimti įvairius objektus, dokumentus.
- b. Tyrėjas be atskiro nutarimo ar prokuroro, teisėjo sankcijos gali įeiti į užplombuotas patalpas, paimti daiktus, dokumentus, o tai ne kas kita kaip kratos ar poėmio turinį sudarantys veiksmai.
- c. Patikrinimo metu gali būti tikrinamas ir prireikus sustabdytas gamybos procesas. Tuo patikrinimas panašus į tardomąjį eksperimentą, kurio metu atliekami bandymai.
- d. Tuo, kad skaičiuojamos materialinės vertybės, patikrinimas labai panašus į inventurizaciją.
- e. Atliekant patikrinimą, gali būti tikrinama įmonės ar asmens buhalterijos dokumentai, nustatoma, ar teisingi ir pagrįsti jų duomenys, o tai iš esmės yra revizijos turinys.

Tokia veiksmų įvairovė painioja ne tik praktikus, bet ir mokslininkus. Tai sukelia tam tikrų problemų rengiant mokslines taktines patikrinimo rekomendacijas. Patikrinimo veiksmus galima būtų skirstyti pagal tikslus:

- 1. Patikrinti, ar tinkamai tvarkoma įmonės buhalterinė apskaita.
- 2. Patikrinti, kaip saugomos įmonės materialinės vertybės ir jų apyvarta.
- 3. Patikrinti įmonės gamybos procesą bei kaip laikomasi gamtosaugos bei darbo saugos reikalavimų.

Minėti tikslai susiję su tam tikrais objektais (dalykais).

- 1. Atliekant įmonės ar asmens tvarkomos buhalterinės apskaitos patikrinimą, dirbama

su pirminiais ir suvestiniais buhalterijos dokumentais, norminiais aktais, reguliuojančiais dokumentų įforminimą ir taisykles.

2. Tikrinant, kaip įgytos ir saugomos, naudojamos, realizuojamos materialinės vertybės ir pinigai, dirbama su vertybėmis, pinigais ir dokumentais.
3. Tikrinant įmonės materialinių vertybių gamybos procesą, kaip darbuotojai laikos darbo saugos reikalavimų, susipažįstama su gamybos barais, naudojamomis žaliavomis ir jų apdorojimu, įrenginiais ir priemonėmis, jų panaudojimo būdais, sistema, procesu.

Visais šiais atvejais sprendžiami patekimo į įmonės užplombuotas arba neužplombuotas patalpas, teritoriją arba transporto priemonių apžiūros klausimai.

Atsižvelgiant į tikrinamų objektų pobūdį, skiriasi ir taktinės mokslinės rekomendacijos.

Vadovaujantis sukurtais atskirų tardomųjų veiksmų kriminalistikos taktikos mokslinėmis rekomendacijomis, galima tokia patikrinimo taktikos atlikimo eiga:

1. Pasirengimas patikrinimui:
 - 1.1. pasirengimas iki išvykimo į patikrinimo vietą;
 - 1.2. pasirengimas patikrinimo vietoje.
2. Patikrinimo atlikimas.
3. Patikrinimo eigos ir rezultatų fiksavimas.
4. Patikrinimo rezultatų analizė ir įvertinimas.

Patikrinimų atlikimo praktika dar išsamiai neišanalizuota. Dėl ribotos straipsnio apimties apžvelgsime tik keletą bendrų su patikrinimo taktika susijusių klausimų.

Pasiruošimas patikrinimui. Patikrinimas dažnai atliekamas iki baudžiamosios bylos iškėlimo. Jis tampa tuo veiksmu, kurį atliekant aptinkami nusikaltimo požymiai, surandami įkalčiai, tikrinamos versijos, surenkama įvairi informacija, padedanti suprasti įvykį. Iki patikrinimo dažniausiai turima mažiausiai informacijos. Neretai pagrindas atlikti patikrinimą yra kelių sakinių pareiškimas, tam tikrą atskirą faktą pateikiantis įmonės, įstaigos vadovo ar pareigūno pranešimas, anoniminis pranešimas, žiniasklaidoje pasirodžiusi informacija, pačio tyrėjo operatyviniais ar kitais būdais gauta informacija. Kartais policijos pareigūnas patikrinimą atlieka savo iniciatyva (profilaktiškai) arba vykdydamas vadovo nurodymą, neturėdamas jokios informacijos apie kokį nors įvykį. Tokiais atvejais ypač svarbi yra pasirengimo patikrinimui stadija. Ją gali sudaryti šie veiksmai:

- susipažinimas su pareiškimu, pranešimu ar kita informacija;
- teisinės, specialiosios literatūros, liečiančios tikrinamą informaciją, studijavimas;
- konsultacijos su įvairių sričių specialistais aiškinantis įvykio esmę;
- įvairių asmenų apklausa (paaiškinimo forma);
- operatyviniai veiksmai nustatinėjant įvykio faktus;
- tikrinamo dalyko nustatymas;
- patikrinimo tikslo nustatymas;
- patikrinimo rūšies pasirinkimas;
- nustatyto patikrinimo tikslo pasiekimo būdų ir priemonių pasirinkimas;
- patikrinimo atlikimo laiko ir vietos pasirinkimas;
- tikrinamos veikos laikotarpio nustatymas;
- asmenų, kurių veikla bus tikrinama, nustatymas;
- asmenų, atliekančių ir dalyvaujančių patikrinime, parinkimas (svarbu tinkamai parinkti reikiamus specialistus bei policijos pareigūnus).

Patikrinimo atlikimas labai panašus į specialisto žinių taikymą (specialisto išvadą). Bendriausia prasme specialisto išvada – tai procesinis dokumentas, kurį surašo specialistas ištyręs jam pateiktus objektus. Taigi ištirti tam tikrus objektus pavedama asmeniui, turinčiam tam tikros srities išsilavinimą ir darbo specializaciją, kvalifikaciją ir pan. Kadangi baudžiamojo proceso įstatymas įgalioja policijos pareigūną atlikti įmonių ir piliečių ūkinės-finansinės veiklos patikrinimą, logiška būtų manyti, kad policijos pareigūnas, atlikdamas tokios specifinės veiklos patikrinimą, turėtų turėti specialių žinių. Bet labai retas kvotos pareigūnas turi būtinų ekonomikos, finansų, marketingo ir kitų specialių žinių. Be to, baudžiamojo proceso principai neleidžia vienam tyrėjui (ekonominės policijos inspektoriumi ir pan.) atlikti dviejų funkcijų – tyrėjo ir specialisto. Būtent todėl šiuo metu mes negalime teigti, kad patikrinimas,

atliekamas vien policijos pareigūno, yra veiksmas, kurio metu taikomos specialios žinios tikraja to žodžio prasme. Todėl patartina, kad, atlikdamas patikrinimą, kvotos organo pareigūnas kviestų specialistą.

- techninių ir raštvedybos priemonių paruošimas.

Pasirengimo atlikti patikrinimą vietoje veiksmus galima suskirstyti į bendruosius ir priklausančius nuo nustatyto tikslo.

Bendrieji veiksmai yra:

- susipažinti su įmonės vadovu, vyr. finansininku ar kitu atsakingu asmeniu;
- susipažinti su įmonės, įstaigos ar fizinio asmens veiklos ypatumais;
- trumpai paaiškinti atvykimo į įmonę tikslą;
- tuo atveju, jei vadovas, vyr. finansininkas ar kitas asmuo nesutinka su tyrėjo teisėtu ketinimu atlikti patikrinimą, būtina informuoti, kas gresia už teisėtą policijos pareigūno nurodymo nevykdymą. Jiems gali būti išaiškinta, kad netinkamas elgesys gali rodyti, jog yra didelių pažeidimų, o priešinimasis gali būti įveiktas kitais veiksmais (inventorizacija, revizija, poėmiu, krata).

Dar viena bendro pobūdžio pastaba. Patikrinimo atlikimo laikas turi būti parinktas atsižvelgiant ne tik į įmonės, įstaigos darbo laiką ar specifiką. Negalima pamiršti ir netikėtumo faktoriaus pasiruošiant patikrinimui. Tai ypač svarbu tiems policijos pareigūnams, kurie atlieka savo tarnybines funkcijas toje pačioje teritorijoje, kur ruošiamasi patikrinimui.

Atsižvelgiant į patikrinimo tikslą, atliekami specifiniai veiksmai.

- Turint tikslą patikrinti, ar teisingai ir pagrįstai tvarkoma buhalterinė apskaita, reikėtų:
 - nustatyti, kur laikomi ar saugomi buhalterijos dokumentai;
 - išsiaiškinti, koks asmuo atsakingas už konkrečių dokumentų tvarkymą;
 - atsižvelgiant į tikrinamos veiklos pobūdį, prašyti pateikti dokumentus, atspindinčius tam tikros sferos, baro, atitinkamo laikotarpio veiklą;
 - parinkti revizorių ar kitą buhalterinės apskaitos specialistą.
- Tikrinant materialines vertybes:
 - nustatyti vertybių, pinigų ir t.t. saugojimo ir realizavimo vietas;
 - nustatyti vertybių ar pinigų saugojimo būdus ir priemones, ar tinkamos patalpos;
 - nustatyti vertybių ar pinigų apyvartą bei kaip šis procesas įformintas įmonės padalinių dokumentuose;
 - nustatyti materialiai atsakingus asmenis;
 - nustatyti (gauti) ankstesnės revizijos rezultatus, jei būtina, kviesti revizorių;
 - parinkti asmenis, kurie atliks inventorizaciją.

Svarbu pažymėti, kad vienu metu gali reikėti atlikti inventorizaciją keliose vietose, o tam būtina gerai susipažinti su visais įmonės padaliniais, barais, cechais ir ypač materialinių vertybių saugojimo, panaudojimo gamybos procese ir, kas šiuo metu dažnai daroma, pagamintos produkcijos realizacijos vieta. Nuo tuo priklausys ne tik dalyvaujančių asmenų, kuriems bus pavesta suskaičiuoti materialinių vertybių likučius, skaičius, bet ir kaip jie pasiskirstys grupėse.

Egzistuoja tam tikri pasiruošimo patikrinti transporto priemones etapo ypatumai. Būtina nustatyti:

- krovinio rūšį;
- transporto priemonės tipą;
- vertybių pakrovimo ir iškrovimo (gabenimo) vietą;
- vertybių išvežimo ar įvežimo laiką;
- užtikrinti patikrinimo rengimo slaptumą.

c) Pasiruošiant tikrinti gamybos procesą, reikėtų susipažinti su:

- įmonės veikla;
- įmonės gamybos struktūriniais padaliniais;
- gamybos technologija (gaminama produkcija, naudojamomis žaliavomis, energijos ir gamtos išteklių, jų panaudojimu ir pan.);
- nustatyti atsakingą už gamybos procesą asmenį (vyr. inžinierių, technologą, meistrą ir pan.).

Patikrinimą sudaro įvairūs tyrėjo veiksmai. Jie turėtų priklausyti nuo patikrinimo rūšies, uždavinių ir tikrinamų objektų¹. Atsižvelgdami į tai, kad patikrinimo taktikos šiame straipsnyje neaptarsime, pateiksime tik bendro pobūdžio pastabas (tai, ko nereikėtų daryti).

Deja, nei BPK, nei Policijos įstatymas nenustato, kiek turi trukti įmonės, įstaigos ar asmens ūkinės-finansinės veiklos patikrinimas. Kadangi patikrinimas susijęs su kitų asmenų, įmonių ar įstaigų teisėmis, galimybe veikti rinkoje, šis klausimas tampa labai aktualus. Neretai policijos pareigūnai piktnaudžiauja patikrinimais. Pavyzdžiui, vienos akcinės bendrovės veiklos patikrinimas truko apie 6 mėnesius, kol įmonės direktorius kreipėsi į prokuratūrą su prašymu įvertinti Ekonominių nusikaltimų tyrimo tarnybos inspektoriaus veiksmus. Įmonės direktorius piktinosi tuo, kad patikrinti buvo paimti buhalterinės apskaitos dokumentai ir dėl ilgai trunkančio patikrinimo kyla grėsmė, kad teks sustabdyti įmonės veiklą. Aiškindamas inspektoriaus atliekamą patikrinimą, prokuroras nustatė, kad įmonės dokumentai tiesiog gulėjo inspektoriaus kabinete².

Kitas galimas neigiamas reiškinys – dažnai pasikartojantys patikrinimai arba nesuderinti įvairių žinybų (institucijų), tokių kaip Sveikatos apsaugos ministerijos tarnybos, Darbo inspekcija, Mokesčių inspekcija, ekonominė policija ir pan., per trumpą laikotarpį, pvz., savaitę, mėnesį atliekami patikrinimai.

Iš esmės tokiais patikrinimais netiesiogiai sustabdoma įmonės veikla, nors, pavyzdžiui, pagal Policijos įstatymą įmonės veiklai sustabdyti būtinas atitinkamo rango policijos pareigūno leidimas.

Patikrinimas įforminamas patikrinimo akte. Santykinai patikrinimo aktus galima skirstyti į: mokesčių tarnybos; mokesčių policijos; bendrai atliekamų patikrinimų [11, 119]. Lietuvoje, vadovaujantis BPK reikalavimu, atlikti patikrinimus ir surašyti patikrinimo aktą turi teisę ekonominės, mokesčių ir kitų rūšių policijos tarnybos.

Kadangi patikrinimo atlikimas reglamentuotas BPK, jo forma turi atitikti baudžiamojo proceso nustatytų procesinių dokumentų įforminimo reikalavimus.

Išvados

Dabartinis patikrinimo teisinis reguliavimas yra netobulas, jis konkuruoja su kitomis teisinėmis normomis, turi daug trūkumų ir turi būti keičiamas.

Patikrinimas gali būti aiškinamas buitine, lingvistine, teisine, kriminalistine prasme.

Plačiąją prasme patikrinimas – tai tiesioginis, akivaizdus kokio nors reiškinio, dalyko ir jų būklės nustatymas, suvokimas, analizė bei įvertinimas.

Subjektų, atliekančių įvairius patikrinimus, yra labai daug, tačiau tik policijos pareigūnai turi teisę atlikti patikrinimą, numatytą BPK 206¹ straipsnyje.

Patikrinimas, atliktas policijos kvotos organo pareigūno, yra tyrimo veiksmas, o tinkamai, pagal BPK reikalavimus įformintas patikrinimo aktas – tiesioginis įrodymų šaltinis.

Kitų kvotos organų atliktas patikrinimas nėra numatytas BPK ir yra bendro pobūdžio faktinių duomenų šaltinis, kurio įrodomoji reikšmė nustatoma tiriant nusikaltimą bei baudžiamąją bylą nagrinėjant teisme.

Patikrinimo taktika turi atitikti kriminalistikos taktikos rekomendacijas. Jos turėtų būti parengtos.

Patikrinimo akto forma turėtų atitikti BPK keliamus procesinių dokumentų reikalavimus.

LITERATŪRA

1. **Dabartinės** lietuvių kalbos žodynas. –V., 1993.
2. **Ожеров С. И.** Словарь русского языка. – Москва, 1984.
3. **Mackevičius J.** Apskaita. – V., 1994.

¹ Pavyzdžiui, inventorizacijos, revizijos, audito, poėmio ir pan. atlikimo taktika.

² Panevėžio m. apylinkės prokuratūros medžiaga.

4. **Lakis V., Mackevičius J., Rakštikas P.** Auditas. – V., 1992.
5. **Советское финансовое право: учебник для высших учебных заведений.** Под ред. Воронова Л. К., Химичева Н. И. – Москва, 1987.
6. **Malevski H.** Įvykio vietos apžiūra ir įvykio vietos tyrimas: naujas kriminalistinės koncepcijos medalis: daktaro dis. – V., 1997.
7. **Juškevičiūtė J.** Specialių žinių panaudojimas tiriant nusikaltimus: būklė ir perspektyvos: daktaro disertacija. – V., 1998.
8. **Rinkevičius J.** Procesiniai įrodinėjimo baudžiamojoje byloje pagrindai. – V., 1990.
9. **Palskys E.** Lietuvos kriminalistikos istorijos apybraižos. – V., 1995.
10. **Baudžiamojo proceso įstatymas su komentarais.** Redagavo Kavolis M. – K., 1933.
11. **Кучеров И. И.** Налоговые преступления. – Москва, 1997.

Criminalistic and Trial Aspects of Checking

**S. Kuklianskis, Hab. dr., Prof.
R. Burda**

Criminalistics Department, Law Academy of Lithuania

SUMMARY

Continuously changed criminal trial legislation has positive and negative sides. One of negative sides was the inconsistency of changed criminal trial regulations not only with different norms of various acts, but also with criminal trial norms. This also creates complexities criminalistic of character. One of similar norms is “check-up” introduced into Lithuanian criminal trial code in 1994 (206¹ article). This norm rivals with 37 article of Law on Police, and also with various clauses of criminal trial code.

In this article we endeavour not only gnosiologically to explore the conception of “check-up”, but also to give the sample of criminalistic tactics of this criminal trial action. Checking sufficiently frequently is conducted by the economic and tax police, tax inspection and by other law enforcement officials. That is why recommendations regarding conducting of this criminal trial action are particularly urgent.

